

Predmet C-518/22

**Sažetak zahtjeva za prethodnu odluku sastavljen na temelju članka 98.
stavka 1. Poslovnika Suda**

Datum podnošenja:

3. kolovoza 2022.

Sud koji je uputio zahtjev:

Bundesarbeitsgericht (Njemačka)

Datum odluke kojom se upućuje zahtjev:

24. veljače 2022.

Tužiteljica i podnositeljica revizije:

J. M. P.

Tuženik i druga stranka u revizijskom postupku:

AP Assistenzprofis GmbH

Predmet glavnog postupka

Tužba radi isplate naknade štete zbog diskriminacije na temelju dobi

Predmet i pravna osnova zahtjeva za prethodnu odluku

Tumačenje članka 4. stavka 1., članka 6. stavka 1., članka 7. i članka 2. stavka 5. Direktive 2000/78/EZ s obzirom na članak 19. Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom i s obzirom na odredbe Povelje Europske unije o temeljnim pravima; članak 267. UFEU-a

Prethodno pitanje

Mogu li se članak 4. stavak 1., članak 6. stavak 1., članak 7. i/ili članak 2. stavak 5. Direktive 2000/78/EZ s obzirom na odredbe Povelje Europske unije o temeljnim pravima (Povelja) i s obzirom na članak 19. Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom (CRPD) tumačiti na način da se u situaciji

kao što je ona u glavnom postupku može opravdati izravnu diskriminaciju na temelju dobi?

Navedene odredbe međunarodnog prava

Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom (u daljnjem tekstu: CRPD): točke (c), (h), (j) i (n) preambule te članci 1., 3., 5., 12. i 19.

Opća napomena br. 5 (2017.) Odbora UN-a za prava osoba s invaliditetom o neovisnom življenju i uključenosti u zajednicu: odjeljak II. točka 16. podtočka (a) i odjeljak IV. točka 80.

Navedene odredbe prava Unije

Povelja Europske unije o temeljnim pravima (u daljnjem tekstu: Povelja): članci 1., 7., 21. i 26.

Direktiva Vijeća 2000/78/EZ od 27. studenoga 2000. o uspostavi općeg okvira za jednako postupanje pri zapošljavanju i obavljanju zanimanja (SL 2000., L 303, str. 16.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 5., svezak 1., str. 69. i ispravak SL 2020., L 63, str. 9.): članci 1., 2., 4., 5., 6. i 7.

Navedene nacionalne odredbe

Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland (Temeljni zakon Savezne Republike Njemačke): članci 1. i 2.

Allgemeines Gleichbehandlungsgesetz (Opći zakon o jednakom postupanju, u daljnjem tekstu: AGG): članci 1., 3., 5., 7., 8., 10. i 15.

Sozialgesetzbuch Erstes Buch (Prva knjiga Socijalnog zakonika, u daljnjem tekstu: SGB I.) – Opći dio: članak 33.

Sozialgesetzbuch Neuntes Buch (Deveta knjiga Socijalnog zakonika, u daljnjem tekstu: SGB IX.) – Rehabilitacija i sudjelovanje osoba s invaliditetom: članci 8. i 78.

U skladu s AGG-om, zabranjeno je diskriminirati zaposlenike, među ostalim, na temelju dobi. Različito postupanje iznimno je dopušteno ako zbog prirode djelatnosti koje treba obaviti ili zbog uvjeta u kojima se one obavljaju određena dob predstavlja stvarni i odlučujući uvjet za obavljanje određenog zanimanja (članak 8.) ili ako su razlike objektivno i razumno opravdane legitimnim ciljem (članak 10.). U slučaju povreda zabrane diskriminacije poslodavac je dužan nadoknaditi štetu koja je time nastala odnosno isplatiti primjereni novčanu naknadu u slučaju neimovinske štete (članak 15.).

U skladu s člankom 8. SGB-a IX., u vezi s člankom 33. SGB-a I., prilikom pružanja usluga osobama s invaliditetom treba poštovati opravdane želje ovlaštenika usluga ako su te želje razumne. Pritom se uzimaju u obzir i osobne životne okolnosti, dob, spol, obitelj te vjerske i svjetonazorske potrebe ovlaštenika usluga.

Članak 78. („Usluge pomoći”) stavak 1. SGB-a IX. glasi: „Za samostalno i neovisno obavljanje dnevnih zadataka, uključujući organizaciju dana, pružaju se usluge pomoći. Te usluge osobito obuhvaćaju usluge za obavljanje općenitih svakodnevnih zadataka kao što su vođenje kućanstva, uspostavljanje društvenih odnosa, planiranje osobnog života, sudjelovanje u društvenim i kulturnim događanjima, provođenje slobodnog vremena, uključujući sportske aktivnosti te osiguravanje učinkovitosti medicinskih usluga i usluga koje je propisao liječnik. One uključuju komunikaciju s okolinom u tim područjima.”

Sažet prikaz činjenica i postupka

- 1 Tuženik nudi osobama s invaliditetom, među ostalim, usluge pomoći u različitim područjima života (takozvana osobna pomoć). Te usluge pružaju se u skladu s člankom 78. stavkom 1. SGB-a IX.
- 2 Tuženik je u srpnju 2018. objavio oglas za radno mjesto u kojem je 28-godišnja studentica A. tražila ženske asistentice u svim područjima svakodnevnog života „po mogućnosti u dobi od 18 do 30 godina”.
- 3 Tužiteljica rođena u ožujku 1968. javila se na taj oglas za radno mjesto te ju je tuženik odbio. Nakon neuspješnog pokušaja izvansudskog ostvarivanja prava, tužiteljica je podnijela tužbu protiv tuženika radi isplate naknade štete u skladu s člankom 15. AGG-a.

Glavni argumenti stranaka glavnog postupka

- 4 Tužiteljica smatra da ju je tuženik u postupku zapošljavanja protivno odredbama AGG-a diskriminirao na temelju njezine dobi i da joj stoga treba isplatiti naknadu štete u skladu s člankom 15. AGG-a. Tuženikov oglas za radno mjesto izričito upućen asistenticama u dobi „od 18 do 30 godina” opravdava pretpostavku da se tužiteljicu nije uzelo u obzir u postupku zapošljavanja zbog njezine veće dobi te da je stoga pretrpjela diskriminaciju. Čak ni tuženik nije osporavao tu pretpostavku. Različito postupanje na temelju dobi ni u kojem pogledu nije opravdano u pružanju usluga pomoći. Nije dopušteno ni na temelju odredbe o posebnim uvjetima za obavljanje određenog zanimanja (članak 8. AGG-a) ni na temelju odredbe o dopuštenom različitom postupanju na temelju dobi (članak 10. AGG-a). Određena dob nije relevantna za odnos povjerenja u pružanju usluga pomoći, upravo suprotno, u slučaju kao što je ovaj osobna pomoć koju pruža osoba srednje dobi može imati znatne prednosti za osobu s invaliditetom zahvaljujući većem životnom iskustvu. Da odluka o odabiru nije bila

diskriminirajuća, tužiteljica bi dobila posao. Ima iskustvo i bila je najbolji kandidat za radno mjesto za koje je objavljen oglas.

- 5 Tuženik smatra da je eventualno različito postupanje na temelju dobi opravdano u skladu s člankom 8. odnosno člankom 10. AGG-a. Usluga pomoći obuhvaća krajnje osobnu i sveobuhvatnu pratnju u svakodnevnom životu, pri čemu je osoba koja prima pomoć u pravilu stalno i potpuno ovisna o asistentu, te stalno zajedničko provođenje vremena. U ovom je slučaju određena dob izuzetno osoban uvjet za ispunjenje krajnje osobnih potreba primateljice pomoći A., kako bi ona kao studentica na sveučilištu na primjeren način mogla sudjelovati u društvenom životu.
- 6 Kao što je to utvrđeno člankom 8. SGB-a IX., kad se osoba s invaliditetom koristi uslugama osobne pomoći, treba poštovati njezine opravdane želje i subjektivne potrebe jer osobna pomoć stalno utječe na njezin privatni i intimni život. U tom kontekstu, opravdanu želju osobe koja prima pomoć da joj osobnu pomoć pruža osoba određene dobi treba smatrati stvarnim i odlučujućim uvjetom za obavljanje određenog zanimanja u smislu članka 8. AGG-a. Samo se tako može ostvariti svrha usluga pomoći navedena u članku 78. SGB-a IX. koja je odraz prava osobnosti zaštićenog Temeljnim zakonom. Osim toga, uvjet je razuman. Različito postupanje na temelju dobi u ovom je slučaju dopušteno i u skladu s člankom 10. AGG-a jer je objektivno i razumno opravdano legitimnim ciljem te su načini ostvarivanja cilja osobne pomoći primjereni i nužni.

Sažet prikaz obrazloženja zahtjeva za prethodnu odluku

- 7 Tuženik je odbijenicom izravno diskriminirao tužiteljicu zbog njezine dobi. Tuženikov oglas za radno mjesto, u kojem se tražila osoba u dobi od otprilike 18 do 30 godina, opravdava pretpostavku da je tužiteljčina dob bila razlog (ili jedan od razloga) za odbijenicu. Tuženik nije osporavao tu pretpostavku.
- 8 Postavlja se pitanje kako uskladiti tužiteljčina prava s pravima osobe s invaliditetom. U skladu s odredbama Direktive 2000/78/EZ i člankom 21. Povelje, tužiteljica koja traži posao može zatražiti učinkovitu zaštitu od diskriminacije na temelju svoje dobi. Osobe s invaliditetom koje, kao 28-godišnja studentica A., traže osobnu pomoć mogu u skladu s člankom 21. Povelje zatražiti učinkovitu zaštitu od diskriminacije na temelju svojeg invaliditeta. Osim toga, u korist potonjih osoba ide članak 26. Povelje.
- 9 Prilikom odlučivanja o uslugama za osobe s invaliditetom i pružanja tih usluga u Njemačkoj treba poštovati opravdane želje ovlaštenika usluga ako su te želje razumne. Pritom treba, među ostalim, uzeti u obzir osobne životne okolnosti, dob i spol ovlaštenika usluga. U tom okviru, ovlaštenik usluga može preko pružatelja usluga i u dogovoru s njim odrediti osobu koja će joj biti asistent ili asistentica te odrediti način, vrijeme, mjesto i tijek pružanja usluga pomoći.

- 10 Pravom na izricanje želja i pravom odabira koje imaju ovlaštenici usluga nastoji se uzeti u obzir pravo osoba s invaliditetom da što samostalnije i, kad god je to moguće, pod vlastitom odgovornošću odlučuju o svojim životnim okolnostima te osnažiti vlastita odgovornost dotičnih osoba i njihova motivacija za sudjelovanje.
- 11 Budući da osobna pomoć obuhvaća sva područja života i nužno duboko zadire u privatni i intimni život osobe kojoj treba ili koja prima pomoć, što se ovisno o okolnostima pojedinačnog slučaja može odnositi čak i na pomoć u osobnoj njezi i higijeni uključujući pratnju prilikom odlaska na zahod te prilikom oblačenja i svlačenja, pri čemu asistentice i asistenti redovito imaju uvid u sva područja života dotične osobe, a djelomično i u područja koja inače nisu dostupna ni bliskim prijateljima ni članovima obitelji, sud koji je uputio zahtjev smatra da je radi osiguravanja ljudskog dostojanstva prilikom pružanja usluga osobne pomoći potrebno poštovati i usredotočiti se na želje dotične osobe s invaliditetom u pogledu načina organizacije vlastitog života. Stoga je osobama s invaliditetom potreban visok stupanj slobode u odabiru osoba koje će ih pratiti. Kao i osobe bez invaliditeta, trebaju moći odabrati s kime će provoditi svoj život. Sud koji je uputio zahtjev stoga smatra da prilikom pružanja usluga osobne pomoći treba poštovati želje dotične osobe s invaliditetom u pogledu određene dobi i određenog spola asistenta ako je to razumno u pojedinačnom slučaju.
- 12 Time se postavlja pitanje je li u skladu s odredbama Direktive 2000/78/EZ da osobe s invaliditetom u postupku zapošljavanja osobnog asistenta kao kriterij odabira istaknu preferenciju u pogledu dobi iako je izravna diskriminacija na temelju dobi zabranjena u skladu s člankom 2. stavkom 2. točkom (a) Direktive 2000/78/EZ. U tom pogledu, prilikom tumačenja Direktive treba uzeti u obzir CRPD (presuda Suda od 11. rujna 2019., DW, C-397/18, EU:C:2019:703, t. 39. i sljedeća), a osobito članak 19. CRPD-a, na temelju kojeg države članice osiguravaju mogućnosti da osobe s invaliditetom na ravnopravnoj osnovi odaberu svoje mjesto boravka, gdje i s kim će živjeti.
- 13 Moguće je da je različito postupanje dopušteno u skladu s **člankom 4. stavkom 1. Direktive 2000/78/EZ**. U skladu s tim člankom, države članice mogu propisati da različito postupanje koje se temelji na značajki povezanoj s bilo kojim od razloga iz članka 1., uključujući dob, ne predstavlja diskriminaciju kada, zbog prirode određenih profesionalnih djelatnosti ili zbog uvjeta u kojima se one obavljaju, takva značajka predstavlja stvarni i odlučujući uvjet za obavljanje određenog zanimanja, pod uvjetom da je cilj legitiman i zahtjev proporcionalan.
- 14 U tom pogledu još nije pojašnjeno je li želja koju je osoba s invaliditetom izrazila u okviru svojeg prava na samoodređenje i koja se odnosi na to da joj osobnu pomoć pruža osoba određene dobi značajka u smislu te odredbe (što se tiče tog pojma, sud koji je uputio zahtjev upućuje, među ostalim, na presudu Suda od 15. srpnja 2021., Tartu Vangla, C-795/19, EU:C:2021:606, t. 32.) niti može li preferencija u pogledu dobi biti stvarni i odlučujući uvjet za obavljanje određenog zanimanja. To bi moglo biti upitno s obzirom na sudsku praksu Suda (presude od 14. ožujka 2017., Bougnaoui i ADDH, C-188/15, EU:C:2017:204, t. 39. i sljedeća

te od 17. travnja 2018., Egenberger, C-414/16, EU:C:2018:257, t. 63.), na temelju koje značajka treba biti objektivno određena prirodom predmetne profesionalne djelatnosti ili uvjetima u kojima se obavlja odnosno zakonitost različitog postupanja ovisi o objektivno provjerljivom postojanju izravne povezanosti između uvjeta za obavljanje zanimanja koji je postavio poslodavac i djelatnosti o kojoj je riječ. Naime, konkretna predmetna želja ne može se generalizirati i kao takva nije objektivno određena prirodom profesionalne djelatnosti pružanja osobne pomoći ni uvjetima u kojima se obavlja. Predmetna želja temelji se na subjektivnim prioritetima dotične osobe za samostalno određivanje vlastitog načina života. Međutim, sud koji je uputio zahtjev smatra da je nužno poštovati to pravo na samoodređenje i uzeti ga u obzir prilikom odabira asistenata za pružanje osobne pomoći ako su želje opravdane i razumne.

- 15 Nadalje, sud koji je uputio zahtjev pita može li se u situaciji kao što je ona u glavnom postupku primijeniti **članak 6. stavak 1. Direktive 2000/78/EZ**, na temelju kojeg države članice mogu predvidjeti da različito postupanje na temelju dobi ne predstavlja diskriminaciju ako su u kontekstu nacionalnog prava te razlike objektivno i razumno opravdane legitimnim ciljem te ako su načini ostvarivanja tog cilja primjereni i nužni. „Legitiman cilj” mogao bi se odnositi na nastojanje da se uzme u obzir pravo osoba s invaliditetom da što samostalnije i, kad god je to moguće, pod vlastitom odgovornošću odlučuju o svojim životnim okolnostima te da se osnaže vlastita odgovornost dotičnih osoba i njihova motivacija za sudjelovanje. Osim toga, postavlja se pitanje koje odredbe eventualno treba uzeti u obzir za potrebe provjere primjerenosti i nužnosti.
- 16 Sud koji je uputio zahtjev upućuje na to da države članice u skladu sa sudskom praksom Suda imaju široku marginu prosudbe u izboru određenog cilja i u definiranju mjera kojima se taj cilj može ostvariti, ali da se ne smije onemogućiti provedba načela nediskriminacije na temelju dobi (vidjeti među ostalim presude od 3. lipnja 2021., Ministero della Giustizia (Javni bilježnici), C-91/19, EU:C:2021:430, t. 30. i od 12. listopada 2010., Ingeniørforeningen i Danmark, C-499/08, EU:C:2010:600, t. 33.).
- 17 Sud koji je uputio zahtjev potom upućuje na to da, u skladu s **člankom 7. Direktive 2000/78/EZ**, kako bi se osigurala potpuna jednakost u praksi, načelo jednakog postupanja ne sprječava države članice da zadrže ili donesu posebne mjere za sprječavanje ili izjednačavanje nepovoljnog položaja povezanog s bilo kojim od razloga diskriminacije iz članka 1. kako bi se zajamčila potpuna jednakost u praksi. U skladu s nacionalnom odredbom kojom se prenosi članak 7. Direktive 2000/78/EZ, različito postupanje nije dopušteno samo u pogledu jednakosti u praksi, nego i općenito u svrhu sprečavanja ili izjednačavanja postojećeg nepovoljnog položaja povezanog s određenim razlogom uvođenjem odgovarajućih i primjerenih mjera. U tom se pogledu postavlja pitanje može li članak 7. Direktive 2000/78/EZ, ako tu odredbu treba tumačiti s obzirom na članak 19. CRPD-a i načelo zaštite ljudskih prava iz CRPD-a na kojem se taj članak temelji te s obzirom na jamstva iz članaka 1., 7., 21. i 26. Povelje, biti relevantan za opravdavanje diskriminacije na temelju dobi u slučaju kao što je

onaj u glavnom postupku, čak i ako se osobnom pomoći ne ostvaruje jednakost u praksi. Sud koji je uputio zahtjev u tom pogledu upućuje na činjenicu da se člankom 5. stavkom 4. CRPD-a izrijekom dopuštaju posebne mjere potrebne za ubrzavanje ili ostvarivanje *de facto* jednakosti osoba s invaliditetom te na presudu Suda od 9. ožujka 2017., Milkova (C-406/15, EU:C:2017:198, t. 48. i sljedeće).

- 18 Naposljetku, u skladu s **člankom 2. stavkom 5.** Direktive 2000/78/EZ, ta direktiva ne utječe na mjere koje proizlaze iz nacionalnog zakonodavstva, a koje su u demokratskom društvu potrebne, među ostalim, radi zaštite prava i sloboda drugih ljudi. Prema sudskoj praksi Suda, razlozi navedeni u članku 2. stavku 5. Direktive 2000/78/EZ, kao što je zaštita prava i sloboda drugih ljudi, mogu se smatrati mogućnostima „opravdanja” (vidjeti presudu od 22. siječnja 2019., Cresco Investigation, C-193/17, EU:C:2019:43, t. 52.). Sud koji je uputio zahtjev u tom kontekstu pita može li iz članka 2. stavka 5. Direktive 2000/78/EZ u slučaju kao što je onaj u glavnom postupku proizaći opravdanje diskriminacije tužiteljice na temelju dobi.
- 19 I u tom bi pogledu mogla biti relevantna činjenica da prilikom pružanja usluga osobne pomoći treba poštovati pravo osoba s invaliditetom na samostalnost i neovisnost. Budući da osoba bez invaliditeta u dobi 28-godišnje studentice A. nedvojbeno ima pravo samostalno odlučiti o dobi osoba s kojima će provoditi svakodnevni život, sud koji je uputio zahtjev smatra da postoji velik broj argumenata koji idu u prilog tomu da osobama s invaliditetom treba zajamčiti takvo pravo slobodnog odlučivanja i u pogledu osobne pomoći. U skladu s preambulom CRPD-a, osobama s invaliditetom jamči se puno uživanje ljudskih prava i temeljnih sloboda bez diskriminacije. Osim toga, u skladu s člankom 1. CRPD-a treba promicati, štiti i osiguravati puno i ravnopravno uživanje svih ljudskih prava i temeljnih sloboda svih osoba s invaliditetom. Treba promicati i poštovanje njihovog urođenog dostojanstva. Sud koji je uputio zahtjev u tom kontekstu pita obuhvaća li to prilikom zapošljavanja osobnog asistenta i pravo na izricanje želja i pravo odabira u pogledu dobi. Pritom bi i u ovom slučaju osobito relevantna mogla biti jamstva iz članaka 1., 7., 21. i 26. Povelje.